

Vlaanderen

verbeelding werkt

AANBEVELINGEN INSTRUMENTEN VLAAMS JEUGD- EN KINDERRECHTENBELEID

Reflector 2.0, beleidsparticipatie als katalysator
van een overheidsbreed jeugd-
en kinderrechtenperspectief

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

www.vlaanderen.be/cjm

COLOFON

Het rapport *'Aanbevelingen instrumenten Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleid'* is een uitgave van het Departement Cultuur, Jeugd en Media. Het rapport kadert binnen het project *'Reflector 2.0, beleidsparticipatie als katalysator van een overheidsbreed jeugd- en kinderrechtenperspectief'*.

Opdrachtnemer:

Kenniscentrum Kinderrechten (KEKI).

In samenwerking met de stuurgroep:

Departement CJM.

Verantwoordelijke uitgever:

Bart Temmerman
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel

Wettelijk depotnummer:

D/2024/3241/192

Bijzondere dank aan iedereen die heeft bijgedragen aan dit rapport.

afwezig maar kan nog sterk aan kracht winnen door een inzet op zichtbaarheid en expliciteren van verbanden, zodat het voor alle betrokkenen duidelijker aanwezig en samenhangend is.

Daarnaast zijn er uitdagingen die om meer veelzijdige en nog te ontwikkelen oplossingen vragen. Vijf zaken vormen rode draden tussen de instrumenten of zijn herkenbaar bij meerdere van de instrumenten JKB:

- De eerste is de uitdaging om de werking van de aanspreekpunten zo bij te sturen dat ze de centrale en cruciale rol die ze hebben in de werking van alle andere instrumenten kunnen realiseren.
- Het tweede is de onderlinge interactie en interdependentie van de verschillende instrumenten JKB dat veel vaker geëxpliciteerd en benut kan worden. Als coherent en interdependent geheel kunnen ze meer impact hebben dan de som der delen én kunnen de instrumenten ook terugwijken tot wat ze zijn: geen doel of proces op zich maar instrumenten in functie van het realiseren van kinderrechten en een geïntegreerd jeugd- en kinderrechtenbeleid.
- Het derde is de kritische succesfactor van het functioneren van de regering. In het bijzonder de wil om transversaal beleidswerk te verrichten rond complexe uitdagingen. De huidige verdergaande verkoking in beleidsdomeinen is daarvoor problematisch.
- Het vierde is de interactie tussen én binnen de verschillende bestuursniveaus. Binnen het Vlaamse bestuursniveau kunnen lessen getrokken worden uit andere thema's waar transversaal gewerkt wordt (bv. VAPA). Ook tussen bestuursniveaus zijn parallellen te herkennen in de uitdagingen waarop gebotst wordt en tussen antwoorden die ontwikkeld worden en ook inzetbaar zijn op andere niveaus. Internationale kaders, waarden, kennis en tools worden nog onderbenut. Vlaanderen is met enkele specifieke instrumenten JKB en ook met het geheel van interagerende instrumenten enerzijds toonaangevend, maar anderzijds laat het kennis en adviezen onderbenut en is de 'kinderrechtencultuur' nog immatuur, zeker buiten de beleidsdomeinen die klassiek verbonden worden met kinderen en jongeren. Ook de interactie tussen initiatieven, kennis en ervaringen, instrumenten op regionaal, nationaal en lokaal niveau zijn een onderbenutte katalysator voor het waarborgen en eerbiedigen van kinderrechten in Vlaanderen en België.
- Het vijfde is de uitdaging rondom participatie van kinderen en jongeren. Dat vraagt om een verbetertraject om op maat van elk instrument de meest geschikte vorm, moment, inzet, werkwijze, ... te bepalen. Geen van de huidige instrumenten blijkt nu zowel geschikt als ook effectief benut om de stem van kinderen en jongeren te laten doorwegen op het beleid.

Bij dit vijfde punt staan we nog iets langer stil in deze inleiding voor we naar de instrumenten apart kijken in het vervolg van het advies. Er tekent zich een duidelijk probleem af met betrekking tot de participatie van kinderen en jongeren aan de bestaande instrumenten van het JKB. Het lijkt erop dat geen van de instrumenten geschikt wordt geacht voor-, of een kwaliteitsvolle en integere werkwijze heeft ontwikkeld van participatie door kinderen en jongeren. Zo kan participatie blijkbaar niet:

- ... in verticaal overleg: het overleg is slechts een moment en participatie zou beter ingebed worden in een traject, het moment kan geen participatie garanderen om op de beleidsopmaak wegen.
- ... in het horizontaal overleg: er kan beter met vertegenwoordiging door vaste leden worden gewerkt. Het overleg is ook te onveilig voor kinderen en jongeren, en veronderstelt veel voorkennis.
- ... verwacht worden van aanspreekpunten: in direct gesprek gaan met kinderen en jongeren vraagt specifieke vaardigheden, tijdskaders, methodieken en trajecten.
- ... in het JoKER: tenzij afgebakend en eerder voorwaardelijk, in het deel van het beleidsvormende proces, via vertegenwoordigingsorganen. Maar de praktijk wijst uit dat dat nu slecht in beperkte mate gebeurt en met een reëel risico op *tokenisme*.

2 DE AANSPREEKPUNTEN

2.1 MANDAAT EN ROL

- De rol van aanspreekpunt is cruciaal in de werking van alle andere instrumenten JKB. Het is wenselijk dat het mandaat, de opleiding en de ondersteuning van de aanspreekpunten ruim worden ingevuld.
- Er is meer ruimte nodig voor het mandaat van aanspreekpunt. Het mag niet bovenop een volledig takenpakket als beleidsmedewerker komen. Waar het evenwichtspunt van de verhouding beleidsmedewerker – aanspreekpunt JKB ligt, is nog te bepalen, maar zeker is dat de ruimte voor de rol en de taken als aanspreekpunt veel ruimer moet zijn.
- Voorzie in dat mandaat ruimte voor een rol in participatieve trajecten. Dit niet (noodzakelijk) door zelf in directe interactie te gaan met jongeren, maar veeleer in samenwerking met vertegenwoordigingsorganisaties die hiervoor de tijd en vaardigheden hebben.
- Werk met een vacature om het mandaat toe te kennen, waarbij expertise i.v.m. kinderrechten bepalend is. Een aanspreekpunt JKB hebben in elk departement is geen 'op te lossen probleem'/'uit te delen taak' maar een doordacht te maken keuze. Weeg op maat af bij welk profiel dat mandaat het meest aansluit. Onder meer rekening houdend met dat er heel wat verschillen zijn tussen wat een aanspreekpunt in een beleidsmakende entiteit kan doen, en wat een aanspreekpunt in een uitvoerende entiteit kan verwezenlijken.

2.2 TAAK

- Consulter aanspreekpunten expliciet bij opmaak van de BBT, het opstellen van een JoKER en de organisatie van het verticaal overleg.
- Een deel van de taak van het aanspreekpunt is het inzetten op het versterken van beleidsparticipatie binnen het eigen departement.
- Garandeer dat de aanspreekpunten een zicht hebben op welke afdelingen, teams en collega's werken rond kinderen en jongeren, of wiens beleidswerk een impact heeft of kan hebben op kinderen en jongeren.
- Het aanspreekpunt moet betrokken worden op het opstellen van een JoKER, en moet daarvoor de nodige ruimte hebben.
- Zorg voor een betere balans tussen (extern) aan de slag gaan met kinderrechten bij die zaken die formeel vereist zijn (zoals het bijwonen van het horizontaal overleg JKB en het verticaal overleg, het JKP en de rapportages over de realisatie van kinderrechten in Vlaanderen) en intern de werkomgeving meer kinderrechten-sensitief maken, het binnenbrengen van het kinderrechtenkader in het betreffende beleidsdomein.

2.4 SAMENHANG MET ANDERE INSTRUMENTEN JKB

- Verduidelijk de samenhang en mogelijke onderlinge wisselwerking tussen de aanspreekpunten en de andere instrumenten van het Vlaamse JKB.
- Verduidelijk de plaats van de aanspreekpunten in het integrale en geïntegreerde jeugd- en kinderrechtenbeleid, en de instrumenten die dat beleid vorm geven, zodat de aanspreekpunten benut kunnen worden door elk van de betrokkenen op de andere instrumenten JKB.

3.3 PARTICIPATIE

- Het horizontaal overleg is pas zinvol als het een overleg is waar elke deelnemer zich veilig voelt, durft te spreken en waar zorg gedragen wordt dat elke deelnemer de nodige achtergrond heeft om nuttig en betekenisvol te kunnen participeren aan het overleg. Om dit te bewerkstelligen kan gekozen worden voor een mix van maatregelen, waaronder bv. regelmatig aangeboden vormingen, een toegankelijk platform met achtergrondinformatie, korte duiding bij elk agendapunt tijdens het overleg, etc.
- De manier om het perspectief van kinderen en jongeren aanwezig te brengen op het horizontaal overleg moet verbeterd worden. Enerzijds wordt aangegeven dat het overleg momenteel soms als onvoldoende veilig wordt ervaren en er veel voorkennis is vereist, wat tegenindicatoren zijn om een plek te zijn voor meer directe participatie. Anderzijds zijn teveel jongeren (superdiversiteit, jongeren in specifieke situaties) niet voldoende vertegenwoordigd. In de spagaat tussen deze twee uitdagingen gaat de garantie verloren dat het perspectief van kinderen en jongeren zelf aanwezig is.

3.4 ROL DCJM

- Verzorg een pro-actieve en vlotte informatiestroom. Dit houdt onder meer in dat:
  - de planning (datumbepaling) tijdig gebeurt,
  - de communicatie van de voorlopige agenda (met expliciete uitnodiging voor aanvullingen) en de definitieve agenda (met wegwijzers naar de nodige achtergrondinformatie) voldoende tijd laat zodat deelnemers zich inhoudelijk en praktisch kunnen voorbereiden en organiseren op het overleg,
  - na een horizontaal overleg zowel een verslag als een terugkoppeling over wat voortgekomen is uit het overleg bezorgd wordt aan de deelnemers,
  - er gekozen kan worden voor een (semi) vaste agenda waarvan volgende zaken deel van kunnen uitmaken:
    - bespreken wat op verticaal overleg aan bod kwam;
    - (casus)bespreking ingediende JoKER's;
    - inzichten uit JOP e.a. onderzoek (dat nuttig is voor de andere instrumenten JKB) of het werkterrein van de deelnemers;
    - JKB initiatieven op lokaal, (inter)nationaal niveau en regionaal niveau (uitgez. JKP);
    - initiatieven die inzetten op aanbevelingen uit slotbeschouwingen;
    - overzicht van relevante adviezen (bv. van Vlaamse Jeugdraad, Cachet, VSK, Çarvaria, Levl, ...);
    - ...

3.5 SAMENHANG MET ANDERE INSTRUMENTEN JKB

- Verduidelijk de samenhang en mogelijke onderlinge wisselwerking tussen het horizontaal overleg en de andere instrumenten van het Vlaamse JKB zodat deze allemaal actief kunnen worden benut door de deelnemers van het horizontaal overleg.
- Verduidelijk de plaats van het horizontaal overleg in het integrale en geïntegreerde JKB, en de instrumenten die dat beleid vormgeven, zodat het horizontaal overleg actief kan worden benut door elk van de betrokkenen op de andere instrumenten JKB.

4 HET VERTICAAL OVERLEG

4.1 OPZET

- Streef volledigheid na bij de samenstelling van het verticaal overleg:
  - aanwezigheid van de minister, kabinetsmedewerker(s) en het aanspreekpunt is cruciaal.
  - De mogelijkheid om extra partijen te betrekken moet benut worden: vertegenwoordiging van specifieke groepen, organisaties die zelf advies hebben gegeven, etc. ...
- Voorzie een werkwijze of cultuur waarbij gereageerd wordt op signalen die aan bod komen op het verticaal overleg. Dit kan via verslag of door terugkoppeling in andere vorm. Dit is noodzakelijk o.a. omwille van transparantie en aanspreekbaarheid (op mandaat en gemaakte keuzes).
- Er is meer pro-activiteit van de kabinetten nodig. *"Het overleg begint voor het overleg"*.
  - Samenstelling van de agenda is een gedeelde verantwoordelijkheid en gebeurt in gedeeld eigenaarschap.
  - Er moet voldoende achtergrond gegeven worden bij agendapunten (enerzijds adviezen; anderzijds: beleidsnota's, ondernemingsplan, BBT, ...).
  - Op voorhand inzage hebben in plannen en beleidspistes maakt het mogelijk om concrete vragen te stellen en een gericht gesprek te voeren en zo het potentieel van het verticaal overleg meer volledig te benutten. Het betreffende aanspreekpunt en de coördinerend minister hebben een rol om dit te bewaken en te garanderen.
- Naast het doel van het overleg moet ook de wijze van ontmoeting verduidelijkt worden. Het verticaal overleg wordt meest zinvol beleefd als het plaatsvindt in een openhartige, gelijkwaardige, afstemmende sfeer en vanuit een besef elkaar nodig te hebben en aan dezelfde achterliggende doelen te werken. Daarbij is plaats voor meningsverschillen, maar daarover wordt transparantie verwacht en een bewust en eerlijk gebruik van het eigen mandaat.
- Er is initiatief en pro-activiteit nodig om het transversaal werken echt te doen slagen. Als daarvoor meer nodig is dan het verticaal overleg, dat decretaal verankerd is en een instrument is van het JKB, moeten ministers en kabinetten daar ambitieus in zijn.

4.2 DOEL

- Stuur de huidige invulling bij. Er wordt inhoudelijk nu nog te vaak vanuit het JKB vertrokken. Het verticaal overleg moet worden benut om beleidsinitiatieven die niet in het JKB zijn opgenomen zijn op te volgen vanuit een kinderrechtenbril.
- Het verticaal overleg vervult een gewaardeerde rol in het kinderrechtenbeleid, en moet naast andere redenen waarom het waardevol wordt geacht minstens ook toelaten dat kinderen, jongeren en hun rechten impact hebben op de beleids-, en begrotingstoelichting, op de inhoud van het beleid en op de allocatie van middelen.

- Verduidelijk de plaats van het verticaal overleg in het integrale en geïntegreerde JKB, en de instrumenten die dat beleid vorm geven, zodat deze actief worden benut kunnen worden door elk van de betrokkenen op de andere instrumenten JKB.

5 HET JEUGD- EN KINDERRECHTENBELEIDSPLAN (JKP)

5.1 OPZET

- Er is meer aandacht en concrete actie nodig om de impact van het JKP te laten doorsijpelen naar de leefwereld van kinderen en jongeren. Afstemming en samenwerking met het lokale niveau is daarvoor aangewezen. Extra beleid, doelstellingen, acties, zijn daarbij moeilijk te realiseren zonder extra budget.

5.2 TRANSVERSAAL EN INTEGRAAL

- Leer van andere transversale beleidsplannen.
  - Er kunnen, voor het transversaal werken binnen het JKP, lessen getrokken worden uit andere thema's waar transversaal gewerkt wordt (bv. VAPA) in Vlaanderen.
  - Ook bij andere bestuursniveaus (lokaal, nationaal, internationaal) zijn parallellen te herkennen in de uitdagingen waarop gebotst wordt en tussen antwoorden die ontwikkeld worden die inzetbaar zijn op het regionale niveau.
- Bij de opstelling van het JKP zijn veel partners betrokken. Dat is een van de krachten van het JKP. Elke partner draagt daarbij een eigen meerwaarde aan. Zet in op het benutten van de ruime groeimarge om tot een betere afstemming te komen met actoren die zelf ook een transversale werking hebben (bv. UNICEF, SOS-Kinderdorpen, ...).
- Het JKP moet niet enkel transversaal maar ook integraal zijn: eens de prioritaire thema's gekozen zijn, moet de operationalisering holistisch gebeuren, over sectoren en leeftijdsafbakeningen heen.

5.3 TRANSVERSAAL EN OVERHEIDBREED GEDRAGEN

- Het JKP moet meer zijn dan de bundeling van alle beleid rond jongeren en kinderen, het moet om (aantoonbaar) extra en transversaal beleid gaan (criterium kan bv. zijn dat het JKP geen acties mag bevatten waaraan niet minstens twee departementen samenwerken).
- Er moet worden ingezet op gedragenheid door alle beleidsdomeinen, door deze een actieve rol te geven/er een actieve betrokkenheid van te verwachten in het tot stand komen van het JKP. Andere departementen en ministers 'stappen niet mee in', maar stellen het JKP mee op en zijn dus mede-eigenaar van het plan.
- Aan wie mede-eigenaar is van het plan, kan ook de verwachting gesteld worden (verhoudingsgewijs) bij te dragen aan de uitvoering ervan.
- Een actieve deelname van aanspreekpunten van alle departementen aan de denkdag JKP is een must.

- Een actieve betrokkenheid van administrateurs-, of secretarissen generaal op de sleutelmomenten van het JKP is een must (onder meer om mee de inhoudelijke continuïteit te waarborgen tussen het voortraject, het participatieve traject, en het feitelijke plan).

5.4 PARTICIPATIE

- Er is een duidelijk en transparant proces uitgetekend voor de totstandkoming van het JKP. Het participatieproces dat deel uitmaakt van dat beleidsproces moet dezelfde duidelijkheid kennen.
- De werkwijze waarop het JKP gevoed wordt met input vanuit (het perspectief van) kinderen en jongeren moet verbeterd en uitgediept worden.
- Het recht op inspraak in het plan moet worden gegarandeerd.
- Streef ernaar dat het JKP inspirerend en toonaangevend is voor andere beleidsprocessen op vlak van participatie.

5.5 SAMENHANG MET ANDERE INSTRUMENTEN JKB EN DE SLOTBESCHOUWINGEN

- Benut actief de samenhang tussen het JKP en de andere instrumenten van het Vlaamse JKB. Met name de JOP-monitor en de kinderrechtenmonitor, in functie van o.a. de totstandkoming en de evaluatie van het JKP.
- Verduidelijk de plaats van het JKP in het integrale en geïntegreerde JKB, en de instrumenten die dat beleid vorm geven, zodat het benut kan worden door de betrokkenen op de andere instrumenten JKB.
- Verduidelijk en maak zichtbaar en kenbaar hoe de verhouding eruitziet van het JKP t.a.v. de inzet op de aanbevelingen uit de slotbeschouwingen van het VN Kinderrechtencomité. Dit voor de actoren betrokken op het JKP en op de andere instrumenten van het JKB.

//

	Thematisch expert	Verantwoordelijkheid voor-, en eigenaarschap over kinderrechten blijft in eigen beleidsdomein	kennis over kinderrechten	onafhankelijkheid: eerlijke analyse mogelijk	Erkenning van analyse ; behoud koppeling met politieke proces
beleidsmedewerker	+++	+++	---	---	++
aanspreekpunt	+	+++	+(voorwaardelijk)	--	+++
jurist	+	+++	+++ (voorwaardelijk)	--	++
externe instantie	- - (voorwaardelijk)	---	+++	+++	+ ? -
Multi-disciplinair en co-creatief schrijven van JoKER	+++	+	+++	++	+ ? -

- Om het risico te vermijden dat het kinderrechtenperspectief, binnengebracht via het JoKER, verloren gaat in het verdere legistische traject, moet een tool of check worden geïnstalleerd om dat perspectief te vrijwaren in bv. adviseringsinstanties.
- JoKERplicht moet worden uitgebreid naar alle vormen van wet-, of regelgeving die een impact heeft op jongeren en kinderen. Afhankelijk van om welke regelgeving, actie, omzendbrief, ... het gaat moet daarvoor een flexibele vragenset/sjabloon worden ontwikkeld, die het maken van de afweging ondersteunt op een effectieve en efficiënte manier, trouw aan het achterliggende doel.
- De effectieve effecten van beleid, die optreden na de invoering van het beleid, dienen systematisch te worden opgevolgd. Er is een duidelijk kader nodig rond monitoring. Zo moet de:
  - transparantie van de monitoring verhogen,
  - betrokkenheid van meerdere actoren erop verzekeren– met name die van kinderen zelf -,
  - de doorstroming en validering van de resultaten gefaciliteerd worden,
  - het effect van beleid evalueren in samenhang met de evaluatie van de implementatieprocessen
  - etc..

Hiervoor kunnen:

- bestaande indicatoren, bv. uit de Kinderrechtenmonitor, worden benut,
- desgevallend nieuwe indicatoren worden ontwikkeld,
- kwalitatief onderzoek worden uitgevoerd,
- monitoring verbonden worden met bestaand onderzoek (JOP, e.a.) of instrumenten (bv. kinderrechtenmonitor),

- ontwikkeling, borging en ontsluiting van knowhow over het ondersteunen van kinderen en jongeren bij het uiten van hun ervaringen, meningen en inzichten op een leeftijdsadequate en divers-sensitieve manier, deze input van kinderen te capteren en waar nodig te vertalen naar bv. toegepast advies.
- Leren van bestaande initiatieven in beleidsdomeinen die al dergelijke zaken mogelijk maken. Dat kan door (of/of; en/en):
  - uitbreiding met kinder-, jongerenwerking van belangenorganisaties;
  - ondersteunen jongereninitiatieven;
  - verbreding van de scope van bestaande vertegenwoordigingsorganisaties van kinderen en jongeren;
  - toevoegen opdracht ‘politisierend werken’ aan organisaties die dat nu nog niet (kunnen) doen;
  - ...

6.4 ROL DCJM

- Ondersteuning door DCJM in diverse vormen:
  - de zichtbaarheid en bereikbaarheid van aanspreekpunten verhogen; en hun rol en taken gekend maken;
  - continu blijven werken aan een flexibele handleiding en sjabloon dat maatwerk toestaat en de balans vindt tussen werkbaarheid en volledigheid, dat gidsend is zonder te bepalen;
  - kaders en richtingaanwijzers om de workflow van een JoKER te ondersteunen;
  - informatie aanleveren om voldoende bronnen te hebben om een JoKER te kunnen opstellen;
  - organiseren van vorming;
  - de denkoefening om een JoKER op te stellen een stuk samen af te leggen met de opsteller;
  - de tijdslijn mee aangeven, zodat het JoKER effectieve impact kan hebben op het beleid;
  - ter beschikking te zijn bij die reflexieve processen;
  - verwijzen naar het JKP, naar het verticaal overleg, ... zodat de linkjes tussen de instrumenten JKB meer zichtbaar worden.
- De werkwijze van het JoKER-advies moet worden aangescherpt om voldoende onderscheid te kunnen maken tussen enerzijds antwoorden op de vijf richtvragen die wel voldoende beargumenteerd en gestoffeerd zijn maar *geen werkelijke effectrapportage met impact op beleidsbeslissingen* aantonen en anderzijds antwoorden die aantonen een *kwalitatief proces te hebben afgelegd om tot de beleidskeuze te komen die de beste-, of minst schadelijke effecten heeft op kinderen en jongeren*.
- Veranker procedureel de werkwijze, waarbij de herwerkte JoKER, na JoKER advies, opgevraagd wordt.
- DCJM moet kritisch omgaan met de criteria om te voldoen aan de vereiste dat er participatie van kinderen en jongeren moet zijn aan een JoKER. Als daar geen aantoonbare ruimte voor is gemaakt voorafgaand aan het regelgevend proces, in het beleidsvormingsproces, zouden de criteria om nog te voldoen aan een werkelijke effectrapportage verhoogd kunnen worden. Bv. aantoonbare adviezen en onderzoek van recente datum waarin de stem van kinderen en jongeren is meegenomen; een extra

////////////////////////////////////

Departement Cultuur, Jeugd en Media
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel
www.vlaanderen.be/cjm